Werken over de taalgrens

Interview met Sjeng Frijns (maart 2004) deel 2

In de vorige archiefsprokkel hebben wij gezien hoe Sjeng Frijns als grensarbeider in Duitsland de economische crisis en de oorlog heeft overleefd. Na de bevrijding zette hij zijn loopbaan voort als bouwvakker in Luik en omgeving. In deze aflevering vertelt hij hoe hij zich redde tussen de Franstaligen.

Langs de Maas en het Albertkanaal fietste Sjeng Frijns naar zijn werk in Luik. Dat betekende dus tweemaal per dag een afstand van 25 kilometer door weer en wind. Viltstifttekening van Herman van den Bosch van het landschap langs de Maas tussen Visé en Luik (1973).

Iedere dag ging hij in alle vroegte op zijn fiets richting Luik. Bij Petit-Lanaye de grens over en dan vanaf de stop van Ternaaien steeds het Albertkanaal volgen. Op die route was het op werkdagen een drukte van belang. Allemaal fietsers uit het Maasdal die op weg waren naar hun werk in het Luikse. Sjeng vertelt: "Ik had een stevig rijwiel van een Hollands merk, waarmee je gemakkelijker tegen de wind in kon optornen dan met die lichte fietsen waarop je de Belgen vaak zag rijden. Vaak reed ik op kop met een hele sliert fietsers achter me aan." De afstand naar het hart van Luik was ongeveer 25 km. Daar deed je toch wel anderhalf uur over, maar dat weet Sjeng niet meer precies. Het maakte ook wel verschil waar de bouwplaats was. "Ik heb ook veel huizen gebouwd in Argenteau, Hermalle, Wandre en Cheratte. Die plaatsen liggen even voorbij Visé. Clef-sur-porte, zo noemden ze de huizen die wij opleverden."

Als het hoogste punt van het huis in aanbouw was bereikt, werd daarop gedronken. "In Bressoux heb ik toen een keer te diep in het glaasje gekeken. Ik was met een stel kameraden. De gendarme heeft me ter ontnuchtering een nacht in de cel opgesloten. De volgende dag lieten ze me weer gaan. Eerst maar terugfietsen naar Maastricht om uitleg te geven. Ik was toen al getrouwd. Mijn vrouw maakte zich natuurlijk ongerust. Dat heeft me een dagloon gekost."

Het waren lange werkdagen, voor een pendelaar al helemaal. "Honderd keer per dag ging ik met emmers de ladder op naar de steiger. Dat ging wel in je benen zitten. De fietstocht naar huis was extra zwaar. 's Avonds was ik bekaf. Later zag je op weg naar Luik steeds meer solexen en 98 cc motoren, maar ik heb nooit een brommer gehad. Alleen 's winters ging ik met de trein naar mijn werk. De stoptrein uit Maastricht kwam aan op het kopstation Longdoz (eind jaren zestig opgeheven en in 1975 gesloopt). Daarvandaan reisde ik met de tram verder naar voorsteden als Angleur, Chênée, St. Walburge, Tilleur en Vottem."

Er ging ook een sneltrein van Maastricht naar station Luik-Guillemins. Maar die trein was niet voor arbeiders bestemd. "Ik had namelijk een voordelige weekkaart van de Belgische Spoorwegen. Met zo'n abonnement mocht je alleen gebruik maken van de stoptrein voor forenzen. Als je toch in de sneltrein ging zitten, werd je weekkaart door de conducteur zonder pardon in beslag genomen. De forenzentrein naar Visé en Maastricht reed geloof ik maar één keer per uur en dat betekende dat je lang moest wachten als je de trein had gemist. Dat was niet echt een straf. In de buurt van het station Longdoz, had je veel leuke cafés, bijvoorbeeld in de Rue Grétry. Ja, zo heb ik heel wat van Luik gezien."

Luik, ook wel 'Petit Paris' genoemd, was in die jaren een bruisende stad. Die sfeer werd door Herman van den Bosch goed getroffen in zijn pentekening van de Place de la République Française (1967).

Omdat hij gewoonlijk met dezelfde trein reisde, kwam Sjeng onderweg steeds dezelfde passagiers tegen. "We spraken over van alles en nog wat. We tipten elkaar over banen die te krijgen waren. Onderweg gaf je je ogen goed de kost. Op schuttingen langs de spoorlijn kon je de tekst lezen: 'On demande des maçons' (metselaars gevraagd). Mijnwerkers kwam ik niet tegen in de werktrein. De mijnen hadden eigen busvervoer voor hun werknemers."

Een grensarbeider had een werkvergunning nodig. Daarvoor moest hij zich melden bij de Luikse arbeidsbeurs in de Rue Lambert-le-Bègue, niet ver van de Boulevard de la Sauvenière. "Eén keer is mij bijna een werkpas geweigerd. Het is namelijk de regel dat een aannemer niet teveel buitenlanders in dienst mag hebben. Hun getal moet in verhouding staan tot het aantal Belgische werknemers. Misschien was het ook niet handig dat ik de beambte van het bureau eerst had gevraagd of hij ook Nederlands verstond. Hij stond erop dat ik Frans sprak. Later ben ik teruggekomen met een Franstalige collega, die me heeft geholpen bij de aanvraag van de pas. Toen is alles nog in orde gekomen."

De taal was soms een probleem, maar de drempel was voor een nieuwkomer niet al te hoog. "Het scheelde enorm dat je op de bouwplaats Maastrichts dialect kon spreken met je kameraden. Luikse aannemers hadden namelijk veel jongens uit Belgisch-Limburg in dienst, van de kant van Riemst, Val-Meer en zo."

"Op school heb ik in de zevende klas Frans gehad. De meester was tevreden over mijn uitspraak. Dat weet ik nog. Maar pas op het werk heb ik de taal goed onder de knie gekregen. Het gaat vanzelf, maar je moet het wel willen. Soms stuurde de uitvoerder me voor een boodschap, bijvoorbeeld naar de slager voor broodbeleg. 'Une dixième de saucisson sec', oefende ik hele tijd op weg naar de slager. Het zweet brak me uit, toen ik bij de slager aan de beurt was."

"Ik heb ook veel opgestoken uit geïllustreerde tijdschriften. Af en toe kocht ik in een kiosk 'Le Patriot Illustré' of ik ging een kerk binnen, bijvoorbeeld die in de Rue Puits-en-Sock. Achterin lag altijd gratis drukwerk, missieblaadjes en dergelijke. Zo heb ik de taal geleerd. Af en toe sla je de plank mis. Op een keer was mijn mouw gescheurd. Ik zei: 'ma manchette est cassée.' Dat moet natuurlijk zijn 'une manchette déchirée'. Ach, wat geeft het. Je leert van je fouten. Zo heb ik heel behoorlijk Frans leren spreken. Het moet je ook een beetje interesseren. Later werkte ik op een fabriek in Trooz. Ik had daar collega's uit Nederland die geen woord Frans spraken."

"De Franstaligen spraken vaak Waals onder elkaar. Een huis met drie verdiepingen is 'ine mohone à treûs ostèdjes'. Ja, zulke huizen heb ik veel gebouwd, bijvoorbeeld in de Luikse wijk Outremeuse voor Ch. Staincq, die in een groothandel in aardappelen had (pommes de terres en gros). Dat huis stond aan de Quai Staline. Nu heet die straat anders. Luik was hartstikke rood in die dagen, Visé niet. Daar woonde het betere volk. Ik was daar toevallig, toen het nieuws bekend werd dat Stalin was overleden (1953). In een winkel zei een mevrouw: 'Staline est mort, encore un chien de moins.'"

Willibrord Rutten (SHCL)

Wordt vervolgd.

Met dank aan de familie Van den Bosch. Voor het hele oeuvre van Herman van den Bosch (1907-1993) zie: www.hermanvandenbosch.nl

ARCHIEF

historisch centrum limburg

Archiefsprokkels

De vaste rubriek 'Archiefsprokkels' wordt verzorgd door medewerkers van het Historisch Centrum Limburg. Elke twee weken een hele pagina met een nieuw verhaal, opgediept uit de archieven van Maastricht.

Eerder verschenen sprokkels kunt u nog eens nalezen op www.rhcl.nl.

Historisch Centrum Limburg, Sint Pieterstraat 7, 6211 JM Maastricht, tel. 043 - 328 55 00, info@rhcl.nl